

Den fremmede

Et vitenskapelig essay om utvisning som følge av straff.

Bacheloroppgave (BOPPG30)

Politihøgskolen

2020

Kand.nr: 672
Antall ord: 5460

Innholdsfortegnelse

Oppdraget:	2
Kritisk refleksjon:	4
Hva er utvisning?	5
Utvis araberer?	6
Hvordan oppleves utvisning?	7
Hva er formålene med utvisning?	11
En løgn?	13
Avslutning	14
<i>Skriveprosessen</i>	<i>14</i>
Litteraturliste:	16

Oppdraget:

Menneskene omtalt i oppdraget er anonymisert.

Det er en varm og solfylt dag i mai, og jeg er på jobb med en kollega. Vi kjører uniformert patrulje og har nettopp påbegynt vekten vår. Operasjonssentralen tar kontakt med oss på samband. De ønsker at vi skal kjøre til NAV. Der er det en mann som ikke vil forlate lokalene. Han er der sammen med en venn og fyller ut skjemaer for å få pengestøtte. Han har vært der gjentatte ganger og de ansatte på NAV har forsøkt å forklare til mannen at han ikke har rett på noen støtte. Han har verken norsk statsborgerskap, oppholdstillatelse eller midlertidig oppholdstillatelse.

Operasjonssentralen har kontakt med utlendingsenheten¹. De ønsker at mannen skal bli tatt med inn til stasjonen for å undersøke hvem han er og hva formålet hans er i Norge.

Vi kjører til NAV og tar kontakt med mannen. Han er arabisk, men snakker godt engelsk. Han forteller at han har høy utdannelse fra hjemlandet, og er utdannet byggingeniør. Araberen er høflig men litt forvirret. Han viser oss et norsk bankkort, og et reisebevis for flyktninger² utstedt fra Frankrike. Vi forklarer til araberen at vi ønsker å ta ham inn på stasjonen for å undersøke hvem han er. Han er samarbeidsvillig og sier at han gjerne blir med, men han lurere på om han har gjort noe galt? Jeg forsikrer ham om at han ikke har det.

Vi forklarer araberen at vi må sikkerhetsvisitere ham før vi setter oss i bilen. Dette for å forsikre oss om at han ikke har noe i lommene som kan skade oss, andre eller seg selv. Araberen går villig med på det. Under visitasjonen finner vi en kniv i jakkelommen. Det er en foldekniv, og er 7 cm lang. Den er spiss og kan brukes til å skjære med. Jeg forklarer araberen at det er ulovlig å bære kniv på offentlig sted i Norge, og at han vil kunne anmeldes for dette. Han beklager på det sterkeste og sier at han ikke var klar over det.

Vi tar med araberen og kniven inn til arresten. Der møter utlendingsenheten oss. Jeg legger frem kniven, og forklarer at araberen hadde den på seg under sikkerhetsvisitasjonen.

¹ Utlendingsenheten: Politiets utlendingsenhet er et særorgan i politiet som har ansvaret for asyl- og utlendingsaker.

Utlendingsenheten ber meg om å skrive en anmeldelse på saken, og ta et avhør så snart som mulig.

De begynner selv å spørre ut arabereren. De ønsker å vite hvem han er, hvor han kommer fra, hva han gjør i Norge, hvor han bor, om han jobber, og om han har venner her. Jeg legger merke til at desto mer de spør, desto mer diffust svarer han. Det virker som han aner ugler i mosen. Utlendingsenheten tar i tillegg fingersøk på arabereren. Det kommer ikke opp noe treff på han, men han har vanskelige fingre å søke på.

Da utledningsenheten er ferdig med sine innledende spørsmål får jeg muligheten til å ta avhør på grunnlag av mistanken om bæring av kniv på offentlig sted. Jeg innleder med rettighetene hans, og om han er komfortabel med å ta avhøret på engelsk. Han samtykker til det. Araberen erkjenner bæring av kniv på offentlig sted. Han sier innledningsvis at den er for å skjære frukt med. Men etter en stund endrer han forklaring. Han sier at han ville bruke den til å forsvare seg hvis noen skulle angripe han. Jeg spør ham hvorfor noen ville angripe. Araberen svarer: « Somebody may attack me. I look like a man from the east. I have dark skin, and a long brown beard. I am a target».

Kollegaen min har i mellomtiden ringt til jurist og fått besluttet pågripelse av arabereren for bæring av kniv offentlig pga. av unndragelsesfare. Araberen blir satt inn på celle for å vente. Han virker forvirret av det som skjer.

Vi går opp og skriver anmeldelse og avhør. Det tar ikke lang tid før den er ferdig. Nesten i samme øyeblikk som den er ferdig skrevet er det uferdighet er forelegg på 5000 kroner.

På grunnlag av dette forelegget oppretter utlendingsenheten sak på utvisning på grunnlag av straffesaken. Dagen etter sitter arabereren på flyet ut av Norge, med et innreieforbud på 2 år.

Kritisk refleksjon:

Etter oppdraget satt jeg igjen med en underlig følelse. Ettersom jeg ikke hadde erfaring med utvisning fra før var dette en ny opplevelse for meg. Kollegaen min skrøt av meg for at jeg bidro til å utvise en mann fra Norge. Dette var ikke hverdagskost for de på stasjonen. Det var en slags seier. Allikevel opplevde jeg det som en urettferdighet at mannen kunne utvises for

noe så simpelt som et forelegg. Skal jeg glede meg over at noen blir kastet på hodet ut av landet for dette? En nordmann ville fått et forelegg for å bære en kniv offentlig, men araberer fikk utvisning som en tilleggsreaksjon. Hvorfor kan en lik forbrytelse ha så ulike konsekvenser for mennesker på grunnlag av deres statsborgerskap? Til nå i praksisåret mitt hadde jeg opplevd alle reaksjoner som rettferdige, men denne gangen var jeg i tvil. Var det rett at araberer ble anmeldt og utvist?

Utvisning påvirker mennesker forskjellig, og kan i varierende grad ha negative konsekvenser for personen. Det går utover mennesker bevegelsesfrihet, og i verste fall kan familier splittes. I tillegg kan opplevelsen av utvisning være krenkende og traumatisk. Da araberer satt på cella virket han forvirret og lei seg. Forstod han hva som ville skje? Hadde det kom tydelig nok frem? Hvordan opplevde han straffesaken og utvisningen?

Samtidig kjente jeg på det tveeggede sverdet. Jeg ønsker ikke at noen skal kunne skades av denne kniven. Jeg ønsker heller ikke at mine medborgere i Norge skal rammes av kriminaliteten som begås av mennesker som ikke har noen tilknytning til landet. Er ikke den enkleste løsningen på å fjerne kriminalitet å kvitte seg med de som skaper problemet? Men araberer hadde jo ikke skadet noen med kniven? Det kunne jo allikevel tenkes at han kom til å gjøre det i fremtiden?

Jeg satt også igjen med en følelse av at jeg hadde lurt araberer. Da han spurte om han hadde gjort noe galt, forsikret jeg ham om at han ikke hadde det. Men øyeblikket etter fant vi en kniv. Førte jeg araberer bak lyset? Men jeg kunne jo ikke vite at han gikk rundt med kniv på seg? Allikevel, hvordan kunne mine handlinger føre til et forelegg, og på toppen av dette også en utvisning? Jeg hadde jo ingen intensjon om at reaksjonen skulle utvikle seg til det?

Hva er utvisning?

Utvisning er en reaksjon som bare kan foretas ovenfor utlendinger. En utlending regnes i juridisk forstand som en person som ikke er fra Norge og som ikke har norsk statsborgerskap (Øyen, 2013, s. 344). Det er rettslig sett en forvaltningsmessig reaksjon, og er ikke ment til å være straff. Utvisning innebærer at utledningen har en plikt til å forlate landet, eventuelle oppholdstillatelser bortfaller og at utledningen ilegges et tidsbegrenset eller varig forbud mot innreise i Norge. Varigheten på utvisningen avhenger av det straffbare forholdet som

foreligger. Etter utlendingslovens § 71 skal innreiseforbudet ha en tidsbegrensing eller være varig. Det kan derimot ikke ha kortere tidsrom enn ett år. Ifølge utlendingsforskriften § 14-2 uttrykkes det at det skal opereres med innreiseforbud med varighet: to år, fem år, ti år eller varig (Baklund et al., 2019, s. 122).

Det er først og fremst ett vedtak som treffes ovenfor utledninger som begår lovovertrедelser i Norge, f.eks. utlendingsloven, straffeloven eller andre spesiallovgivninger (Baklund, Bordvik, Røyneberg, 2019, s. 30). Men forholdene som utledningene blir utvist for å ha begått er ulikeartet og har ulik styrkegrad (Øyen, 2013, s. 344).

For å utvise noen må de objektive vilkårene og subjektive vilkårene være tilstede. Ved vurderingen om de subjektive vilkårene er tilstede, må det foretas en forholdsmessighetsvurdering. Det er en avveining mellom forholdets alvor og tilknytningen personen har til landet. Her vurderes deriblant momenter som strafferamme, grovheten av lovbruddet, tidligere straffbare handlinger og gjentakelsesfare (UDI-RS 2010-024).

Utvise araberen?

Utlendingens nasjonalitet har noe å si for hvilke regler som anvendes, og om det kan foretas en utvisning av personen. Som tredjelandsborger er det utlendingsloven (utlendl.) § 66 første ledd bokstav c gir hjemmel til for utvisning for araberen:

«Når utlendingen her i riket er ilagt straff eller særreaksjon for et forhold som kan føre til fengselsstraff, eller for brudd på straffeloven § 323 (mindre tyveri), § 326 (mindre underslag), § 334 (mindre heleri), § 339 (mindre hvitvasking), § 326 (mindre dokumentfalsk) eller § 373 (mindre bedrageri)».

Bøtstraff idømt av domstolene, fengselsstraff og vedtatte forelegg kan føre til utvisning (Baklund et al., 2019, s. 72). Å bære kniv på offentlig sted er i utgangspunktet straffbart etter strl. § 189, andre ledd. Dette er et forhold som vil gi bot eller fengsel inntil 1 år. Denne bestemmelsen skal trygge befolkningen og forebygge alvorlige voldshandlinger. Det er derimot lov til å bære kniv på offentlig sted i forbindelse med arbeid, friluftsliv eller annet aktverdigg formål (Politiet, 2019). Araberen fortalte meg i avhør at han ville ha den til å

beskytte seg selv. Å bære kniv i selvforsvar eller for å beskytte seg selv faller ikke inn under unntakene, og kan ikke anses som et aktverdig formål.

Det må også tas stilling til om utvisningen er uforholdsmessig tyngende etter utlendl. § 70. Men vurderingen om det er uforholdsmessig å utvise araberen fra Norge basert på tilknytningen han hadde til landet skal ikke jeg undersøke da jeg ikke sitter på alle saksopplysningene. Derfor vil jeg si at på grunnlag av vilkårene i utlendl. § 66, 1.ledd, bokstav c, er utvisningsvedtaket som ble truffet ovenfor araberen i tråd med de juridiske rammene, og i så tilfelle et riktig vedtak å foreta.

Konsekvensene av våre handlinger avhenger derfor av hvilket statsborgerskap man har. Det finnes ordinære konsekvenser for borgere av samfunnet, og ekstraordinære konsekvenser for de som er utlendinger. Det er ikke nok å sette grenser gjennom straff og opprettholdelse av ro og orden. Men man beskytter samfunnets grenser gjennom utvisning av de «farlige fremmede» (Franko, 2017, s. 234). Araberen foretok en handling som er betegnet som kriminell, og måtte ta sin konsekvens av dette. Det er allikevel ikke slik at utlendingsmyndigheten har plikt til å utvise. I utlendingsloven § 66 første setning står det «En utlending ... *kan* utvises». Det er en adgang som utlendingsmyndigheten har dersom vilkårene for det er oppfylt (Øyen, 2013, s. 348).

Hvordan oppleves utvisning?

Ved vurderingen om utvisning skulle være en administrativ behandling eller en domstolsbehandling kom arbeids- og inkluderingsdepartementet frem til at utlendingsdirektoratet skal treffe vedtak om utvisning. De mente at ved å ha en administrativ behandling ville dette sikre deriblant rettsikkerheten og likebehandlingen i utvisningssaker. Ettersom utlendingsforvaltningen sitter på kompetanse på området og til å vurdere risikoen ved retur til landet. En kompetanse som en domstol, advokat eller forsvarer ikke ville ha (Arbeids og inkluderingsdepartementet, 2006-2007, s. 294).

Siden utvisning ikke er straff etter straffelovens forstand, vil man derfor ikke motstride forbudet mot dobbeltstraff ved å først idømme straff, og deretter fatte vedtak om utvisning. (Bahus, 2017). Siden det ikke er en del av andre strafferettslige reaksjonsformer er det ikke

underlagt straffeprosessens regler for påtale, forsvarer og domstolsbehandling. Utvisning anses derfor som en administrativ tilleggs konsekvens (Franko & Mohn, 2016).

Men selv om det ikke er dobbeltstraff, kan det allikevel *føles* som det. Strømnes (2013) intervjuet i sin masteravhandling om utvisning og opplevelser av eksklusjon innsatte i Oslo fengsel. De var straffedømte, og ville etter soning bli utvist fra Norge. Noen av informantene opplevde utvisningen som en straff. De var bekymret for konsekvensene dette ville ha for dem selv eller familien. Det var spesielt vanskelig for dem som hadde en sterk tilknytning til det norske samfunn, og hadde familie som bodde i landet. Utvisning kan derfor ligne på straff ved at det er et inngripende rettighetstap som følge av det straffbare forholdet. Man mister friheten til å møte familie, og frihetsberøvelsen får man i form av utestengelse og ikke innestengelse (Mohn, 2013, s. 36). Frihetsberøvelse i form av fengsel tar sikte på å disiplinere og rehabiliterer de innsatte slik at de kan ta del av samfunnet igjen (Johannessen, 2013, s. 80). Utestengelse rehabiliterer ikke, og «problemet» blir forflyttet ut av landet.

Politiansatte kan også oppleve utvisning som straff noe Johannessen (2013) blant annet undersøkte i sin masteroppgave. Informantene påpekte at forelegg og fengselsstraff ikke vil oppleves som straff for de utviste. Dette på grunnlag av at de ikke har penger til å betale forelegget, men også fordi etter endt fengselsstraff vil de kunne gå ut i samfunnet og gjenoppta den kriminelle virksomheten. Ved utvisning vil personen bli tatt ut av miljøet sitt og landet. At den utviste får en reaksjon, som «svir» og dermed kan føles som en straff, var en motivasjon for noen av informantene i Johannessens studie.

Opplevelsen av utvisning for de utviste kan man derfor se at har likhetstrekk med straff. Ifølge Andenæs (1996, s. 11) er det negative ved straffen den tilsiktede påføring av et onde. Det er et onde som er påført i den hensikt at den skal oppleves som et onde. Utvisning innebærer også gjerne *flere* onder. Det kan være tap av familieliv, inntekt og lokalsamfunn, tap av muligheter for innreise i andre Europeiske land, og potensielle farer i hjemlandet (Aas, 2013b, s. 67). I tillegg kan utvisning på lik linje med straffereaksjoner ses på som en gjengjeldelse for en forbrytelse som er begått (Strømnes, 2013, s. 40). Gjengjeldelsesstraffen er utslag av et moralsk prinsipp som går ut på at enhver bør få den skjebnen han fortjener. Som et menneske sår skal det også høste (Andenæs, 1996, s. 12). Utvisning er i seg selv noe negativt, eller uønskverdig, noe straff også er. Men samtidig gjør staten mange handlinger

som føles som et onde. Staten krever inn skatt og setter mennesker i karantene. Handlinger som vil gagne samfunnet. Skatten finansierer offentlig forbruk og investeringer slik at vi får nye veier og skoler. Karantene hindrer spredning av sykdomssmitte. Utvisning skal beskytte borgerne fra at ny kriminalitet blir begått.

I Strømnes (2013, s. 50) sin studie var det også informanter som ikke opplevde utvisning som straff. En av informantene sa:

«V: Nei, det er ikke straff, de har rett til å kaste meg ut for dette er ikke mitt hjemland, det er ikke straff, det er riktig. Det er som; hvis for eksempel, hvis en person kommer inn i mitt hus uten invitasjon ville jeg kaste vedkommende ut igjen med en gang, men hvis jeg inviterer personen inn i mitt hus kan jeg akseptere det og tilby ham et værelse og mat, men hvis noen kommer uten min invitasjon, så ville jeg kaste ut personen med en gang. Slik som jeg gjorde, for jeg kom til Norge uten invitasjon og de har rettigheter til å kaste meg ut, det er ikke straff, skjønner du hva jeg mener?»

Den utviste vedkjente seg selv som fremmed, og at han kunne oppfattes som fremmed for andre. Han snakket et fremmed språk, hadde en fremmed væremåte og en fremmed kultur. Den tyske sosiologen og filosofen Georg Simmel (1998) understreket nærheten mellom seg selv og det fremmede. Han mente at den fremmede er først og fremst den som kommer utenifra. Den fremmede er en vandrør, uansett hvor lenge han oppholder seg på – for ham – det fremmede stedet. Fra sitt eget ståsted oppfatter gjerne den utviste også Norge som fremmed. Menneskene, kulturen og språket er annerledes, og er ikke kjent og nært. Han har kommt inn i Norge, og kan når som helst forflytte seg. I tillegg vil den utviste være fremmed i en nordmanns øyne. For at han skal oppleves som fremmed må det være en grad av nærhet. De man ikke har en relasjon eller nærhet til vil bli fjerne eller ikke eksisterende, som f.eks. innbyggerne på en annen planet. Avstanden blir for stor for noen som helst relasjon. Men når den utviste kommer nær blir han fremmed, ettersom opplevelsen av fremmedhet er relasjonsbetinget (Simmel, 1998).

Den utviste identifiserte seg ikke som norsk, og hadde selvforståelse om at han ble oppfattet som fremmed, uavhengig av hvilken opplevd tilhørighet han hadde. At han ikke var en del av det norske samfunnet ble forsterket og bekreftet ved returen av ham. I dette ligger det en

oppfatning av at mannen har tilhørighet til det landet som han kom fra. Utvisning blir derfor en del av etableringen av en verden som er delt opp i «folk» og nasjoner, og menneskers rettigheter defineres ut ifra statsborgerskap (Westfelt, 2008, s. 60). Hvem man er og hvilket folkeslag man tilhører er ikke bare skrevet på kroppen i form av hudfarge, klesstil og utseende, men også inn i kroppen, i form av fingeravtrykk, irismønstre og tennenes alder (Aas, 2013a, s. 249).

I tillegg anerkjente den utviste statens suverenitet. Ethvert menneske har friheten og rettigheten til å forlate sitt eget land. Men den motsvarende rettigheten om å komme inn i et annet land finnes derimot ikke (Westfelt, 2008, s. 59). Prinsippet om statens suverenitet innebærer at en stat ikke er underlagt en egen vilje enn sin egen. Enhver nasjonalstat er suveren, og har rett til å bestemme hvilke utlendinger som skal oppholde seg på deres territorium. De har rett til å bestemme hvem som skal reise inn og ut av landet. (Øyen, 2013, s. 24). Staten har krav på, og ansvar for å sørge for orden og sikkerhet ovenfor borgerne som tilhører staten. Men hvem som er en del av borgerne avhenger altså av hvilken statsavgrensning man legger til grunn (Ugelvik, 2013, s. 198). Samtidig blir verden stadig mer sammenvevd der man er forbundet og avhengige av hverandre. Norge får i økende grad et mangfold med hensyn til etnisk, religiøs og kulturell bakgrunn. Det er en friere flyt av varer, mennesker og tjenester. Fenomenet forstyrrer vår idé om nasjonalstaten som avgrenset og suveren. Det finnes ikke lenger en klart definert utside og innside, og det utfordrer vårt bilde på hvem som er en del av «oss» og «dem» (Franko, 2017, s. 227).

Statens handlefrihet blir også begrenset av internasjonale menneskerettigheter som skal beskytte individet og stille krav til myndighetenes behandling av utlendinger. De skal beskytte mot mishandling og vilkårlig fengsling, men kan også gi rett til opphold i Norge på grunn av familie i Norge eller fare for mishandling i hjemlandet (Øyen, 2013, s. 25). Problemet som oppstår er interessekonflikten mellom statens suverenitet og beskyttelse av individets grunnleggende rettigheter. Etter den Europeiske menneskerettighetsdomstolen skal det foretas en overveiing mellom samfunnets behov for å foreta inngrepet, og styrken inngrepet har ovenfor individet. (Øyen, 2013, s. 349). Det samfunnsmessige behovet for å utvise personer varierer ut ifra alvorligheten av lovbruddet og lovbruddets karakter. Utvisning er et strengt inngrep som ikke rammer enhver overtredelse eller straffbart forhold. Strafferammen på lovbruddet, gjenspeiler forholdets alvorlighet og hvordan forholdets

alvorlighet bedømmes (Øyen, 2013, s. 355). Spørsmålet som stiller seg er derfor i hvilken grad det er rettfærdig å ofre enkeltpersoners rettigheter for samfunnets skyld. Å finne rett vei mellom gode grunner for utvisning på den ene siden, men også humanitære mothensyn på den andre siden kan derfor være vanskelig.

Hva er formålene med utvisning?

På tross av at noen opplever utvisning som straff, vil man gjennom utvisning av kriminelle utlendinger fjerne mennesker fra samfunnet. Vi behøver dermed ikke å ta hånd om de kriminelle utlendingene og rehabilitere dem, og vi slipper de økonomiske kostandene som medfølger. I tillegg slipper vi risikoen ved å ha dem i landet, og risikoen for at nye kriminelle handlinger blir begått i Norge.

Dette er forenelig med formålene med utvisning. For det første fremkommer det av forarbeidene at man ønsker utvisning for å beskytte samfunnet fra kriminalitet og samfunnsfare gjennom å holde de uønskede menneskene utenfor landets grenser. For det andre skal utvisning virke allmennpreventivt. Trusselen om utvisning skal virke forebyggende på uorden og kriminalitet. Tanken er at det skal bidra positivt til samfunnsinkluderingen at det finnes utlendingsrettslige reaksjonsmuligheter ovenfor dem som bryter forutsetningene for opphold i Norge (Arbeids og sosialdepartementet, 2006-2007, s. 288). Dermed handler utvisning også om å skape gode medborgere som tar ansvar og blir lovlige. Medborgere som følger reglene og ikke skaper problemer (Westfelt, 2008, s. 79).

Men for at trusselen om utvisning skal ha en preventiv effekt, så må utlendingene i Norge ha kunnskap om hva som er regnet som lovbrudd her. I tillegg må trusselen om utvisning ha en avskrekkende virkning. Ut ifra det jeg erfarte med araberer påsto han at han ikke var klar over at å bære kniv offentlig i Norge ikke var lov. Hva som regnes som kriminalitet er ikke gitt. Det endrer seg fra etter som samfunnet endrer seg, og endrer seg på tvers av landegrensene og skapes gjennom samfunnsmessige defineringsprosesser. Noe som gjør det synlig for borgerne av et samfunn hva som er samfunnets normer og hvor grensene går (Lomell & Skilbrei, 2017, s. 12). Hva som anses som kriminalitet i hjemlandet til araberer kan derfor være annerledes enn her hjemme i Norge. I tillegg vil det å få med seg hva som regnes som kriminelle handlinger i landet man ankommer ikke nødvendigvis være lett.

Med globaliseringen kommer fenomener og mennesker som er fremmede. Dette skaper uforutsigbarhet. På tross av at forståelsen av det fremmede ikke er et nytt fenomen. Det har alltid vært der, og ble som nevnt beskrevet av Simmel på begynnelsen av 1900-tallet. Globale fenomener forbindes ofte med fare og oppfattes som en risiko for f.eks. organisert kriminalitet, terror, flyktning og migrasjonsstrømmer. Migrasjon blir ofte definert som et sikkerhetsproblem, og oppfattes som en trussel kulturelt, økonomisk og sosialt (Franko, 2017, s. 229). Dette malte bildet av det fremmede som farlig formes først og fremst av medieoppslag. Nyhetsmedier foretrekker dramatiske enkeltsaker fremfor mindre dramatisk statistikk. Og når media fremstiller og dramatiserer disse forholdene, kan det påvirke utlendingspolitikken og hvordan politiet prioriterer (Lomell et. al., 2017, s. 19).

Politikk blir også nevnt som et formål med utvisning. Utvisning blir grunnlag for tillit til innvandringspolitikken og til holdningene til innvandrere som gruppe. Dersom man ikke utviser mennesker som begår kriminalitet eller som truer grunnleggende nasjonale interesser vil det stride mot den alminnelige rettsfølelse og tilliten til utlendingspolitikken (Arbeids og sosialdepartementet, 2006-2007, s. 288). Dette er også av hensyn til det store flertallet av lovlidige utlendinger i landet, da deres omdømme vil svekkes om vi lar kriminelle utlendinger få bli i landet (Øyen, 2013, s. 347).

Det å beskytte nasjonen og forsterke grensene har aldri vært viktigere. Det vises igjen i flere former i politiets arbeid. I 2011 startet «Utvisningsprosjektet» i regi av Politidirektoratet sammen med UDI og Politiets utlendingsenhet. Opplæringens fokus var på hvordan man kan bruke utvisning som kriminalitetsbekjempelse (Strømnes, 2013). Man ser også etableringen av «Nasjonalt ID-senter» og utviklingen av systemer med fokus på fingeravtrykk og andre biometriske løsninger. På politihøgskolen har vi opplæring i utlendings- og dokumentkontroll ettersom Politidirektoratet ønsker at territorial kontroll skal bli en del av politiets kjerneoppgaver (Aas, 2013a, s. 242), og gjennom territorialkontroll kan staten bevare suvereniteten. I tillegg blir politidistriktene målt på hvor mange utvisningssaker de oppretter hvert år (Franko & Mohn, 2016). Kanskje det var derfor kollegaene mine var så positive til utvisningen?

Den arabiske mannen fremstod som en rolig og velutdannet mann. Engelsken hans var upåklagelig. For meg virket det ikke som han hadde noen onde intensjoner med kniven han

bar. Han virket ressurssterk og oppegående. Allikevel møtes sosiologiens to klassiske figurer i araberens, den fremmede og den kriminelle. De møtes i fordoblet kraft. Den kriminelle utlending har trekk som ligner på Christie og Bruuns beskrivelse av den gode fiende. En god fiende er den som lett kan kjennes igjen. Fienden betegnes som umenneskelig og farlig, og fremstår som så sterk at den kreves ekstraordinære tiltak for å bekjempes. (Franko, 2017, s. 236).

For meg virker utvisning som et mer rettferdig tiltak ovenfor dem som har begått mer alvorlige forbrytelser i samfunnet eller som gjentar kriminelle handlinger, enn en engangsforseelse med bæring av kniv offentlig. Det er mange i Norges befolkning som vil i løpet av sitt livsløp begå små ulovligheter som få betrakter som alvorlige brudd på samfunnets regler. Men ettersom de kriminelle utlendingene kan ses på som «de farlige andre» som truer «vår» sikkerhet, blir det et argument for økt sosial kontroll og ekskludering. Det er ikke nok at disse personene avtjener sin straff, og det henger gjerne sammen med tanken om utlendingers uberegnelighet (Westfelt, 2008, s. 72-73). Når man er stempelet kriminell utlending, bruker politiet ekskluderende tiltak som utvisning eller bortvisning selv mot lovbrudd som bæring av kniv offentlig, mindre tyveri eller salg av mindre kvantum narkotika (Gundhus & Egge, 2013, s. 222). Man ønsker ikke å endre eller rehabilitere personen som begår den kriminelle handlingen, men å vanskeliggjøre den kriminelle virksomheten. Denne ekskluderende praksisen fokuserer på sosial uorden som årsaksforklaring. Og sosial uorden må møtes med kontrolltiltak, ellers vil noen hevde at det kan utvikle seg til alvorligere kriminalitet (Gundhus et.al., s. 215).

Utvisning på grunn av straff kan man si handler om å beskytte samfunnet mot den kriminelle ikke-borgeren. Araberens utvisning kan man se på som et symbolsk bilde på hvordan territoriell ekskludering brukes som en form for ordens- og kriminalitetskontroll. Straff blir dermed en form for grensekontrollør, og får ikke bare et strafferettslig formål, men også et utlendingsrettslig formål. Han blir ikke bare straffet for straffens skyld, men også for å kunne utvise ham og fordi han anses som et kriminalitetsproblem. (Aas, 2013b, s. 68).

En løgn?

Da araberens ble med til politistasjonen forsikret jeg ham om at han ikke har gjort noe galt. Han ble derfor med oss uten å sette seg til motverge. Men da jeg fant kniven på araberens sa

jeg heller ikke at han kunne bli anmeldt for det forholdet, for jeg visste jo ikke om han skulle bli anmeldt for det, siden jeg som politistudent var for usikker i mitt eget skinn til å ta slike valg. Den anmeldelsen fikk store konsekvenser for ham, og jeg satt i etterkant igjen med en litt trist følelse av at jeg hadde, om ikke løyet, så i hvert fall ikke vært helt ærlig. Jeg visste han kanskje ville få et forelegg for å «besitte kniven», men at utfallet skulle bli så dramatisk for arabereren, tenkte jeg ikke da. Det virket som det hele ballet på seg og ble større en jeg forestilte meg på tidspunktet. Jeg fikk en ny forståelse av hva det var å være «straffeapparatets portåpner».

Liv Finstad (2019) drøfter hva som er politiets kjerneoppgaver når hun spør; Hva politi *er*? (Finstad, 2019, s. 8-20), og hun svarer: Det kommer an på hvor du bor, hva slags samfunn politiet virker i, hvilken tid man lever i eller hvem man spør. Så det er ikke lett å si presist hva politi er, men det moderne politiet har to «tidløse kjennetegn», hevder Finstad. Det ene er at politiet forvalter statens voldsmonopol (Weber, 1973). Det er ganske vanlig å bruke dette som det definitoriske kjennetegnet på *politi*, både når det gjelder politiorganisasjonens funksjon og når det gjelder den enkelte tjenstepersons oppgaver. Men det andre kjennetegnet hun trekke frem er at politiet er «straffeapparatets portvakt og døråpner» (Finstad, 2019, s. 13). Hun bruker både «portvakt» og «døråpner» fordi politiet er begge deler. I denne hendelsen som jeg har tatt opp her tenker jeg at jeg egentlig hadde til hensikt å være «portvakt» ved å ikke føre han inn straffeapparatet, noe jeg vel heller ikke gjorde siden utvisning ikke er å anse som straff. Men så ble det til at jeg (eller *vi*) åpnet døra, istedenfor. Portvokteren er politibetjenten som like gjerne utøver skjønnet slik at vedkommende får en «advarsel» - og et forelegg kan jo ses på som det i denne sammenhengen – isteden ble arabereren ganske hardt straffet, slik jeg ser det, og i dette tilfellet mener jeg etisk snarere enn juridisk.

Avslutning

Skriveprosessen

Møtet med arabereren etterlot seg mange spørsmål. Jeg valgte derfor å skrive et vitenskapelig essay, slik at jeg kunne reflektere over erfaringen min for å skape en bedre forståelse.

Før det beskrevne oppdraget hadde jeg ikke noen erfaring med utvisning og hadde derfor begrenset kunnskap da jeg startet å skrive oppgaven. Da jeg begynte å skrive brukte jeg en del

tid på å sette meg inn i teori for å få en god forståelse av temaet. Teorien ble funnet gjennom søk i Google Scholar og i Politihøgskolens bibliotek. Jeg forsøkte å nyansere tiltaket gjennom å lese juridiske tekster, men også sosiologiske tekster.

Kunnskapen som jeg tilegnet meg gjennom litteratur og fakta, gjorde meg i stand til å fortolke og reflektere over handlingsvalgene som vi tok i oppdraget. Hermeneutikk betyr fortolkningslære. Å fortolke er å forsøke å finne frem til meningen i noe. Derfor er hermeneutikken en godt egnet metode når det er nødvendig med fortolkning (Olsvik, 2013, s. 95). Hermeneutisk metode fordrer at man har en åpen og søkende tilnærming til det man skal undersøke, og våre oppfatninger er bare foreløpige (Olsvik, 2013, s. 99) Da jeg møtte araberer tenkte jeg at han var en kriminell utlending. Jeg gjorde meg opp tanker om hvordan han var. Men etterhvert som jeg snakket med ham og ble kjent med ham, fikk jeg en ny oppfatning av ham. Og gjennom å innhente teori og reflektere over oppdraget fikk jeg igjen ett nytt syn på situasjonen. Prosessen mellom å veksle mellom oppfatninger og refortolke informasjon kan forstås som den hermeneutisk sirkel. Olsvik beskriver at forståelsen er sirkulær iden den utvikler seg fra å være en vag forforståelse, til fremheving av særlig tydelige detaljer, som fører til en endret oppfatning av situasjonen (Olsvik, 2013, s. 98). Vi kan aldri oppnå en fullstendig eller avsluttet fortolkning av et fenomen, siden vi til stadighet endrer oss som følge av ny erfaring og vil aldri kunne refortolke det samme på en ny måte (Olsvik, 2013, s. 97).

«Forforståelsen er den oppfatningen du bringer med deg til det materialet du skal tolke» (Olsvik, 2013, s. 111). Kunnskapen som jeg allerede har om temaet utvisning kan påvirke måten jeg tolker materiale på. Denne tolkningen er unik for meg, siden min forforståelse er farget av mine egne erfaringer, opplevelser og følelser. Da jeg startet skriveprosessen var forståelsen min delvis preget av medias bilde av utvisning som en urettferdig behandling av mennesker. Spesielt preget av utvisning av familier, og splittelsen av disse. Dette er saker som gjerne skaper stort engasjement i samfunnet. Saker som engasjerer siden det er virker umenneskelig å rive foreldre vekk fra barn. Men forforståelsen min var også delvis preget av et polisiært blikk. Utvisning som et kriminalitetsbekjempende tiltak for å forhindre fremmede kriminelle utlendinger å begå nye lovbrudd i landet ved å få dem ut. Dette blikket mer preget av de unge enslige mennene som kommer til Norge og begår kriminelle handlinger av ulike

grunner. Skjebner som ikke mottar den samme sympatien og medfølelsen. Derfor måtte jeg finne tolkninger, nyansere og bestrebe å utfordre for forståelsen min.

Gjennom skriveprosessen har jeg utvidet mitt syn på mennesket og verden, og styrket min kunnskap om gruppen «på siden» av den norske befolkningen. Jeg har fått en ny forståelse av «oss» og «dem». Hvert år kommer det mennesker til Norge fra ulike verdensdeler. Av ulike grunner drar de fra landet sitt, og av ulike grunner velger de Norge som destinasjon. De har ulik bakgrunn, språk, utdanning og religion. Men på grunn av feiltrinn de gjør så har de en ting til felles. De ikke lenger er velkomne i Norge. Siden de ikke har norsk statsborgerskap utvikler samfunnet noen særegne lover og regler som kun gjelder dem.

Med denne oppgaven som grunnlag kjenner jeg meg styrket i møte med tiltaket utvisning i fremtiden, og føler meg tryggere i forståelsen på hva det medfører av ondt og godt. Å vite hva araberer tenkte og følte om utvisningen er ikke godt å si, siden jeg ikke fikk snakket med han om det. Hans forståelse av omverden kan være helt ulik min. Oppgaven har gjort meg mer bevisst på hvordan utvisning kan oppleves, både for utviste og politiet, og at det er en subjektiv opplevelse.

Det er selvsagt elementer med utvisning som for mange er såre og vonde. Men jeg kan allikevel ikke la være å tenke at utvisning er et nødvendig ondt. Fordi det har aspekter med seg som *kan* føre til mindre kriminalitet i Norge. Å fjerne et menneske fra samfunnet stopper jo helt klart den enkelte fra å begå kriminalitet her. Selv om jeg oppfattet araberer som veltalende og intelligent skal jeg ikke være naiv å tenke at han ikke kan skade andre. For det er jo ikke til å stikke under en stol at en kniv kan gjøre betydelig skade på et menneske. Men jeg stiller likevel spørsmål ved at personer som begår lovbrudd med ulik styrkegrad kan få den samme konsekvensen, utvisning. Spesielt når det er et så inngripende tiltak i en persons liv.

Litteraturliste:

Aas, K.F. (2013a). Epilog: medlemskap på prøve. I N.B. Johansen, T. Ugelvik & K.F. Aas (Red.), *Krimigrasjon: den nye kontrollen av de fremmede*. (s. 241-250). Oslo: Universitetsforlaget.

Aas, K.F. (2013b). Grenser for straff. *Samtiden 2013 (02)*. pp 64-74. Hentet fra: https://www.idunn.no/file/ci/61839155/Grenser_for_straff.pdf

Andenæs, J. (1996). *Straffen som problem*. Oslo: Exil forlag.

Arbeids og inkluderingsdepartementet. (2006-2007). *Om lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendningsloven)*. (Ot. Prp. Nr 75 2006-2007). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-75-2006-2007-/id474152/sec1>

Bahus, Vegard Bø. (2017, 28. desember). *Utvisning - Utlendingsrett*. I store norske leksikon. Hentet 6. februar 2020 fra: https://snl.no/utvisning_-_utlendingsrett

Baklund, K., Bordvik, S. & Røyneberg, Ø. (2019). *Utvisning, tvangsmidler og straff*. Oslo: Gyldendal.

Finstad, L. (2019). *Hva er politi*. Universitetsforlaget: Oslo.

Franko, K. (2017). Fra nasjonal til global og «glokal» kriminologi. I H.M. Lomell og M. Skilbrei (Red.) *Kriminologi*. (s. 225-239). Oslo: Universitetsforlaget.

Franko, K & Mohn, S. B. (2016). Utvisning som straff?: Om grensesnittet mellom strafferett og utlendingskontroll. *Tidsskrift for strafferett, 02/2015 (Volum 15)*. pp 154 – 176. Hentet fra: https://www.idunn.no/tidsskrift_for_strafferett/2015/02/utvisning_som_straff_om_grensesnitt_et_mellom_strafferet.

Gudhus, H.I & Egge, M. (2013). *Grenser for forebygging. «De unge fremmede» og kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. I N.B. Johansen, T. Ugelvik & K.F. Aas (Red.), *Krimigrasjon: den nye kontrollen av de fremmede*. (s. 210 - 225). Oslo: Universitetsforlaget.

Johannessen, P.I.S. (2013). *Ulovlig og kriminell. En kvalitativ studie av Oslo politidistrikts operative innsats mot irregulære migranter og kriminalitet*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Oslo). Hentet fra: https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/38360/Masteroppgave_Rsos5001_Pl_Johannessen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Justis og beredskapsdepartementet. (2010-2011). *Endringer i utlendingsloven (gjennomføring av returdirektivet)*. (Prop. 3 L 2010-2011). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-3-l-20102011/id615967/sec1>

Lomell, H.M & Skilbrei, M. (2017). Hva er kriminologi? I H.M. Lomell og M. Skilbrei (Red.) *Kriminologi*. (s. 225-239). Oslo: Universitetsforlaget.

Mohn, S.B. (2013). Passet påskrevet. Utlendinger og kontroll i kriminalstatistikkens grenseland. I N.B. Johansen, T. Ugelvik & K.F. Aas (Red.), *Krimigrasjon: den nye kontrollen av de fremmede*. (s. 44 – 64). Oslo: Universitetsforlaget.

Olsvik, E. (2013) Vitenskapsteori for politiet – tankemåter i kunnskapsstyrt politiarbeid. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Politiet. (2019, 23.mai). *Bæring av kniv på offentlig sted*. Hentet fra:
<https://www.politiet.no/aktuelt-tall-og-fakta/aktuelt/nyheter/2019/05/23/baring-av-kniv-pa-offentlig-sted/>

Simmel, Georg (1998). «Ekskurs om den fremmede», i, *Hvordan er samfundet mulig? Udvalgte sociologiske skrifter*, 95-102. København: Gyldendal.

Strømnes, K.R. (2013) *Jeg tror at demokratiet bare er for det norske folk. Utvisning og opplevelser av eksklusjon*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Oslo). Hentet fra:
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/35841/Masteroppgave.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

UDI-RS- 2010-024. Rundskriv Utlendingsdirektoratet. Utvisning etter utlendingsloven §§ 66, 67 og 68 - brudd på utlendingsloven og/eller straffbare forhold. Hentet fra:
<https://www.udiregelverk.no/rettskilder/udi-retningslinjer/udi-2010-024/>

Ugelvik, S. (2013). En utdatert politilov? I N.B. Johansen, T. Ugelvik & K.F. Aas (Red.), *Krimmigrasjon: den nye kontrollen av de fremmede*. (s. 193 - 209). Oslo: Universitetsforlaget.

Weber, M. (1973). *Makt og byråkrati*. Gyldendal, Oslo.

Westfelt, L. (2008). *Migration som straff? Utvisning på grunn av brott 1997-2003 med fokus på flyktningskydd*. Stockholm: Stockholms universitet.

Øyen, Ø.D. (Red.) (2013). *Lærebok i utlendingsrett*. Oslo: Universitetsforlaget.